

Nationale Raad
Zwemveiligheid

Nationaal Plan Zwemveiligheid 2020-2024

Veilig opgroeien en meedoen in Nederland waterland

November 2019

Inhoudsopgave

1.	Inleiding	3
2.	Doelen, definitie en pijlers	4
	2.1 Doelen	4
	2.2 Definitie van zwemveiligheid	4
	2.3 Pijlers van het plan	5
3.	De aanpak: 4 pijlers en 16 thema's	7
	A - Leren en blijven zwemmen	8
	B - Omgevingen veiliger maken	10
	C - Meer risicobesef	11
	D - Kennisontwikkeling en netwerkvorming	12
4.	Samenwerking zwembranche en overheden	14
	Afkortingenlijst	16

1. Inleiding

Dit Nationaal Plan Zwemveiligheid is opgesteld door de partijen die samen de Nationale Raad Zwemveiligheid¹ vormen en de zwembranche vertegenwoordigen. In het Nationaal Plan Zwemveiligheid is uitgewerkt hoe de zwemveiligheid in Nederland kan worden behouden en naar een hoger niveau getild kan worden. Doel van het uitvoeren van het plan is dat iedereen in Nederland veilig en met plezier kan meedoen in onze unieke water- en zwemcultuur. We willen helpen om verdrinking te voorkomen en daarbij hebben zowel inwoners zelf, de zwembranche als overheden een belangrijke rol. Goed leren zwemmen zien we daarin als belangrijkste instrument om ervoor te zorgen dat alle Nederlanders kunnen genieten van al het water en er zo min mogelijk verdrinkingsongevallen gebeuren. Daarnaast stellen we vast dat zwemveiligheid meer behelst dan het leren van zwemvaardigheden. Mede daarom kiezen we in dit plan voor een brede aanpak. Het plan is erop gericht om in de periode 2020-2024 samen met burgers en overheden ervoor te zorgen dat:

1. inwoners zwemvaardiger worden;
2. zwemomgevingen in Nederland veiliger worden;
3. inwoners zich bewuster zijn van risico's op verdrinking.

Dit plan is uitgewerkt nadat in de periode 2016-2019 vanuit het kennisproject NL Zwemveilig uitvoerig in kaart is gebracht hoe het eigenlijk staat met de zwemveiligheid in Nederland. Het kennisproject NL Zwemveilig kwam tot stand nadat in 2014 ook in de Tweede Kamer werd vastgesteld dat kennis over zwemonderwijs en zwemveiligheid nauwelijks voorhanden en versnipperd was. In navolging van de vele onderzoeksresultaten en gebundelde praktijkkennis vanuit NL Zwemveilig is het anno 2019 mogelijk om vast te stellen waar extra inzet nodig is om de zwemveiligheid te vergroten. Met dit plan sluiten we bovendien aan op de aanbeveling van de World Health Organization dat ieder land een eigen 'National Water Safety Plan' zou moeten hebben. Ook de onderwerpen uit het 'Actieplan zwemvaardigheid en zwemveiligheid' (augustus 2019), van Tweede Kamerlid Van Nispen, komen terug in de thema's van dit plan.

Het plan is opgesteld door de Nationale Raad Zwemveiligheid in de periode juni – oktober 2019. Met de verzamelde kennis als uitgangspunt zijn in wisselende samenstellingen bijeenkomsten georganiseerd om input te verkrijgen vanuit brancheorganisaties, onderzoekers, zwemles-aanbieders, departementen van de Rijksoverheid en andere betrokkenen. Dit proces heeft in hoge mate bijgedragen aan de kwaliteit van dit plan, maar zeker ook aan het draagvlak voor de uitvoering ervan.

Leeswijzer

In hoofdstuk 2 beschrijven we waar we in 2024 willen staan en lichten we de vier pijlers toe van de voorgestelde aanpak. Daarna zijn in hoofdstuk 3, gekoppeld aan de vier pijlers, 16 concrete thema's uitgewerkt. De 16 thema's zijn leidend voor de uitvoering van specifieke activiteiten en maatregelen en per thema zijn de beoogde samenwerkingspartners met een thematrekker benoemd. Er wordt dus in wisselende allianties samengewerkt. In hoofdstuk 4 is tot slot beschreven hoe we de samenwerking van betrokken partijen uit de zwembranche en overheid voor ons zien. Inwoners, partijen in de zwembranche en overheden kunnen zo samen zorgen dat de zwemveiligheid in Nederland wordt vergroot.

1 De stichting Nationale Raad Zwemveiligheid vertegenwoordigt een breed spectrum aan partijen uit de zwemsector, die elkaar vinden in het maatschappelijke doel 'Heel Nederland zwemveilig'.
Zie bestuursamenstelling: <https://www.nr-z.nl/over-nr-z/bestuur-commissies/>

2. Doelen, definitie en pijlers

2.1 Doelen

Nederland heeft een unieke water- en zwemcultuur. Bijna iedereen zoekt verkoeling in de buurt van water als het warm is en veel mensen genieten van zwemmen². Zwemveiligheid is de verantwoordelijkheid van inwoners zelf en in relatie tot kinderen specifiek van de ouders. Daarnaast zijn er allerlei organisaties in de zwembranche en diverse overheden, die een rol spelen bij zwemveiligheid. De sector neemt in belangrijke mate de verantwoordelijkheid voor het borgen van veiligheid, maar is onder meer door financiële druk en versnippering binnen de sector eigenstandig nog niet op alle onderdelen in staat gebleken om het veilig meedoen aan die zwemcultuur goed te borgen. Door betere samenwerking onderling én met lokale en landelijke overheden willen we in 2024 het volgende bereiken:

- De Nederlandse water- en zwemcultuur floreert! Meer Nederlanders gaan regelmatig zwemmen en genieten van al het zwemwater (in zwembaden, bij verenigingen en in open water).
- Het aantal verdrinkingen daalt. We zetten effectieve interventies in bij risicogroepen en -omgevingen.
- Inwoners zijn beter geïnformeerd, zijn risico bewuster en maken weloverwogen keuzes als ze gaan recreëren in en om water.
- Bij zwemlocaties in open water worden effectieve beheersmaatregelen ingezet en krijgt de kwaliteit van die maatregelen een impuls (ook in relatie tot de Omgevingswet).
- De kwaliteit van zwemonderwijs is verbeterd.
- Er zijn voldoende deskundige zwemonderwijzers en lifeguards.
- Ouders van jonge kinderen kiezen vaker op basis van inhoudelijke redenen voor een zwemlesorganisatie.
- Meer kinderen blijven regelmatig zwemmen nadat ze hun zwemdiploma's hebben gehaald en met name verenigingen bieden unieke kansen om kinderen en volwassenen te boeien en binden.
- Meer inwoners voldoen aan de Nationale Norm Zwemveiligheid (niveau van Nationaal Zwemdiploma C)
- De maatschappelijke waarde van zwembaden is onbetwist en zwemles/ zwemmen wordt vaker als aangrijpingspunt voor andere doelen (zoals leefstijl, participatie en duurzaamheid) ingezet.

2.2 Definitie van zwemveiligheid

De vastgestelde doelen sluiten naadloos aan op de inzichten van het kennisproject NL Zwemveilig en vraagstukken in de sector. Belangrijk vertrekpunt is daarbij wat eigenlijk verstaan wordt onder zwemveiligheid en hoe dat is gerelateerd aan termen als zwemvaardigheid en verdrinking. Met zwemveilig zijn bedoelen we dat je *'in en om het water kunt overleven en op een veilige manier kunt bewegen en recreëren in de Nederlandse watercultuur'* (Postma & De Martelaer, 2019). Zwemveiligheid wordt bepaald door: persoonsfactoren (o.a. zwemvaardigheid, maar ook je vertrouwd voelen in het water en niet in paniek raken), de activiteit/ uitdaging waarmee je te maken hebt en omgevingsfactoren (temperatuur, diepte, doorzichtigheid, stroming, golfslag etc.).

2 36%, meer dan 6 miljoen Nederlanders, gingen bijvoorbeeld in juli/ augustus 2018 recreëren bij een buitenzwemplek (Mulier Instituut, 2018).

Het gaat dus niet alleen om veiligheid bij de activiteit zwemmen, maar in brede zin om in en om water (rondom huis, in het zwembad, in en op open water) te overleven, mee te doen en te genieten. Ook bij een onverwachte val in het water (veelal oorzaak van verdrinking) moet je je kunnen redden. Daarbij ligt het accent van de inspanningen van de Nationale Raad Zwemveiligheid in de uitvoering van haar activiteiten op de kwaliteit van zwemlessen, gekoppeld aan de uitgifte van de Nationale Zwemdiploma's met de Nationale Norm Zwemveiligheid. Goed leren zwemmen is in ons land hét belangrijkste middel om verdrinking te voorkomen en daar ligt sinds onze oprichting in 1984 (op verzoek van de Rijksoverheid) ook de focus. Naast het leren van specifieke belangrijke zwemvaardigheden komt er nu meer en meer aandacht voor toepassing van die vaardigheden in verschillende omstandigheden en het opdoen van kennis over risico's. Zwemveiligheid is namelijk iets dynamisch. Als persoonskenmerken veranderen (bijvoorbeeld als een kind ouder wordt) of als de wateromgeving verandert (van zwembadwater naar kouder en troebel buitenwater) veranderen risico's en de mate waarin iemand nog zwemveilig is.

Vanuit deze visie op zwemveiligheid is in de afgelopen jaren steeds meer inzicht verkregen in risicofactoren, zowel gekoppeld aan de persoon, activiteit als omgeving. Mensen met een migratie achtergrond en jonge kinderen zijn bijvoorbeeld risicogroepen. En qua omgeving verdrinken jonge kinderen vaak in en rondom huis, terwijl volwassenen meestal in open water verdrinken. Onvoldoende zwemvaardigheid, risicovolle wateromgevingen en onvoldoende risicobewustzijn bij inwoners zijn daarbij de aangrijpingspunten om maatregelen te treffen. Tot slot is relevant om te benoemen dat het naast de verdrinkingen met fatale afloop (138 mensen in Nederland in 2018³) ook een veelvoud letsel oploopt zonder fatale afloop (jaarlijks 230 mensen geregistreerd die als gevolg van verdrinking in ziekenhuis worden opgenomen⁴). Mede gebaseerd op diverse recente studies zijn de prioriteiten van dit Nationaal Plan Zwemveiligheid bepaald. Daarbij blijft kwaliteit van zwemlessen leidend voor uitvoerende activiteiten van de Nationale Raad Zwemveiligheid in de komende jaren, maar zullen we met allerlei samenwerkingspartijen en overheden ook andere belangrijke thema's bij zwemveiligheid oppakken. Dit vanuit het besef dat we alleen vanuit een brede visie en vanuit samenwerking in de branche en met overheden kunnen bereiken dat iedereen veilig en met plezier meedoet in onze water- en zwemcultuur.

2.3 Pijlers van het plan

We willen dit realiseren vanuit de partijen in de zwembranche samen met overheden en andere partners met een aanpak die bestaat uit vier pijlers:

A - Leren en blijven zwemmen

We willen dat meer kinderen voldoen aan de Nationale Norm Zwemveiligheid en dat kinderen ook nadat ze hun zwemdiploma's hebben gehaald regelmatig blijven zwemmen. Dit is belangrijk om zwemveilig te blijven. Een betere koppeling van het zwemlesaanbod met vervolgaanbod op lokaal niveau bij verenigingen en zwembaden is nodig en ook scholen (en gemeenten) kunnen daaraan bijdragen. Goede lesgevers/ kaderleden in de zwembaden en bij verenigingen en goede vernieuwende lesprogramma's zijn hier cruciaal bij. Verder kiezen bijna alle ouders ervoor om hun kind al op jonge leeftijd op zwemles te doen, maar vertrouwen ze ten onrechte erop dat de overheid de kwaliteit van zwemlessen borgt. Het is belangrijk dat ouders ook hier bewust kiezen voor een zwemles-aanbieder die aantoonbaar kwaliteit biedt en qua lesmethode past bij hen en hun kind.

3 Zie <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2019/30/meer-verdrinkingen-in-2018>, cijfers exclusief zelfmoord, vervoersongevallen, geweldpleging.

4 <https://www.mulierinstituut.nl/actueel/verdrinkingen-in-nederland-kinderen-risicogroep-ongevallen-vaak-in-en-om-het-huis/>

B - Omgevingen veiliger maken

Zwemveiligheid is afhankelijk van omgevingsfactoren. Verdrinking vindt plaats met name in open water, maar ook in zwembad en rondom huis kunnen verdrinkingsongevallen plaatsvinden. Vooral bij open water liggen vraagstukken over wat effectieve maatregelen zijn en wie vanuit welke verantwoordelijkheid bijdraagt aan de veiligheid van zwemlocaties. De inzet van (vrijwillige) lifeguards is hierin belangrijk en dient te worden ondersteund (werving, kennisdeling en innovatie). In het zwembad zijn lifeguards/ toezichthouders verplicht, maar ook daar is de vraag in hoeverre badgasten/ ouders zelf bijdragen aan zwemveiligheid. Met de invoering van de Omgevingswet zal er in de komende jaren veel veranderen en is de vraag of inwoners, branche en overheden hier goed op zijn voorbereid.

C - Meer risicobewustzijn

Verdrinkingsongevallen vinden plaats mede als gevolg van onvoldoende kennis over risico's bij specifieke omstandigheden (bijvoorbeeld zwemmen in zee met afluende wind) en/of een overschatting van de eigen zwemvaardigheid. Een beter risicobesef bij inwoners in het algemeen en specifiek bij nieuwkomers en bij ouders die met hun kind(eren) gaan zwemmen is nodig. Daarbij lijken ouders de zwemcompetentie van hun kind hoger in te schatten dan dat kinderen zelf doen. Tot slot kan er nadrukkelijker communicatie plaatsvinden rondom de door de provincies aangewezen zwemwaterlocaties in open water, zodat mensen zich bewuster zijn van gezondheidsrisico's en bewust kiezen waar ze gaan zwemmen.

D - Kennisontwikkeling en netwerkvorming

Naast de drie inhoudelijke pijlers (A, B en C) vinden we het belangrijk om kennisontwikkeling en netwerkvorming als brede onderliggende pijler van de aanpak te benoemen. Een evidence-based aanpak is nodig, waarin samenwerking van ketenpartners en een integrale aanpak centraal staan. We bedoelen hier bijvoorbeeld mee dat we goed moeten volgen (door goed te evalueren, praktijkgericht onderzoek) welke maatregelen er echt voor zorgen dat mensen zwemvaardiger worden, dat omgevingen echt veiliger worden en dat mensen daadwerkelijk ander gedrag gaan vertonen nadat ze zich bewuster zijn van risico's. Hierbij kunnen de doelen van dit plan alleen bereikt worden als we samenwerken, zowel binnen de zwemsector zelf als door samenwerking met de overheid en andere sectoren.

3. De aanpak: 4 pijlers en 16 thema's

De aanpak bevat vier pijlers en onder de pijlers kunnen verschillende thema's worden onderscheiden. De vier pijlers zijn in hoofdstuk 2 toegelicht. In dit hoofdstuk staat de uitwerking van ieder thema centraal.

Schematisch:

A	B	C
Leren en blijven zwemmen	Omgevingen veiliger maken	Meer risicobewustzijn
Thema's: 1. Ieder kind voldoet aan de Nationale Norm Zwemveiligheid	Thema's: 7. Lifeguards bij open water	Thema's: 10. Brede voorlichting
2. Kwaliteitsborging zwemonderwijs	8. Effectieve beheersmaatregelen bij open water	Doelgroepgericht:
3. Kwaliteit van zwembadpersoneel/kader		11. Mensen met een migratie achtergrond en buitenlanders
4. Blijven zwemmen na de zwemlessen	9. Veiligheid in zwembaden	12. Ouders van kinderen 0-5 jaar
5. De rol van scholen		13. Ouderen
6. Kinderen uit arme gezinnen		
D		
Kennisontwikkeling en netwerkvorming		
Thema's: 14. Kennis verzamelen		
15. Innovatie en technologie		
16. Afstemming met Rijksoverheid, naar een Water Safety Plan en wereldcongres in 2025		

De uitwerking in thema's maakt het mogelijk om in wisselende allianties met een gerichte aanpak aan de slag te gaan. Per thema wordt een thematrekker benoemd, die het voortouw neemt om een gerichte aanpak per thema uit te werken. Daarbij willen we snel overgaan tot het uitvoeren van gezamenlijk bepaalde acties. Het verdiepen van het gezamenlijke vraagstuk koppelen we zo snel mogelijk aan de inzet van oplossingen. Relatief snel, lokaal en concreet beginnen heeft in algemene zin de voorkeur boven een meer procesmatige aanpak met uitwerking en implementatie van gestandaardiseerde interventies. Ook is het belangrijk dat einddoelgroepen vroegtijdig worden betrokken bij planontwikkeling. Overstijgend zal de Nationale Raad Zwemveiligheid zorgen voor onderliggende afstemming tussen de thema's en voldoende focus op de bovenliggende gezamenlijke doelstellingen. Samenwerkingspartners dragen actief bij aan de uitwerking en uitvoering van het specifieke thema, omdat dit direct of indirect bijdraagt aan de doelstellingen van de eigen organisatie. Leidend in de aanpak zijn de verschillende organisaties in de zwembranche, die ook waar nodig partners van buiten de sector (afhankelijk van het thema) betrekken. In hoofdstuk 4 gaan we nader in op de rol van de Rijksoverheid en haar ministeries en hoe zij de aanpak kunnen ondersteunen.

In de uitvoering van specifieke projecten die volgen uit de aanpak kan het overigens zo zijn dat thema's uit pijlers aan elkaar worden gekoppeld. Om bijvoorbeeld de zwemveiligheid van asielzoekers te vergroten zal in de praktische uitvoering zowel worden ingezet op het vergroten van risicobewustzijn (pijler C) als leren zwemmen (pijler A).

A - Leren en blijven zwemmen

1. Ieder kind voldoet aan de Nationale Norm Zwemveiligheid

Omschrijving: In 2017 is na de uitwerking van de definitie van zwemveiligheid en het herzieningsproces van het Zwem-ABC de Nationale Norm Zwemveiligheid vastgesteld en gekoppeld aan Nationaal Zwemdiploma C. Dan heeft een kind bij het moment van afzwemmen laten zien de vaardigheden te beheersen om veilig te recreëren in een zwembad met attracties en in open water zonder stroming of grote golfslag, zoals recreatieplassen en bredere sloten/ vaarten (behalve in de zee). Hoewel bijna ieder kind zwemdiploma A haalt (96%, Mulier Instituut/ SCP, 2019), haalt slechts een derde van de Nederlandse kinderen de Nationale Norm Zwemveiligheid. Het streven is dat op termijn ieder kind voldoet aan die norm. Door de norm gezamenlijk vanuit de branche en vanuit de zwemlesaanbieders en zwemonderwijzers uit te dragen naar ouders willen we werken aan kennis en bewustwording bij jonge ouders. Daarbij moet ook duidelijk zijn dat leren zwemmen niet ophoudt als is voldaan aan die norm en moet duidelijk zijn hoe kinderen en ouders daar een vervolg aan kunnen geven.

Samenwerkingspartners onder andere: Nationale Raad Zwemveiligheid (thematrekker), KNZB, RECRON, WIZZ, Reddingsbrigade Nederland, NCS en VSG⁵.

2. Kwaliteitsborging zwemonderwijs

Omschrijving: Het bereik en draagvlak voor de Licentie Nationale Zwemdiploma's wordt verder vergroot. Zwemlesaanbieders die ermee werken moeten tevreden zijn over het functioneren van het systeem. Gemeenten ondersteunen de Licentie Nationale Zwemdiploma's. Door gerichte communicatie naar ouders van jonge kinderen maken ouders vaker een bewuste keuze voor een zwemlesaanbieder die heeft laten zien te voldoen aan minimale kwaliteitseisen en die past bij hen en hun kind. We willen daarbij ook bereiken dat minder vaak kinderen en ouders tijdens een zwemlestraject overstappen naar een andere aanbieder, omdat ze ontevreden zijn over kwaliteit. Met deskundigen wordt tevens nagegaan of en hoe kwaliteitsborging bij lessen in open water (en bijvoorbeeld zeezwemlessen) ingericht zou moeten worden en welke (veiligheids)eisen men stelt aan zwemles geven in open water.

Samenwerkingspartners onder andere: Nationale Raad Zwemveiligheid (thematrekker), VSG, KNZB, RECRON, WIZZ, Reddingsbrigade Nederland en NCS.

3. Kwaliteit van het zwembadpersoneel/ kader

Omschrijving: Het is een uitdaging om voldoende deskundig personeel/ kaderleden beschikbaar te hebben, terwijl deze mensen cruciaal zijn voor veilige en attractieve zwemlessen/ -activiteiten. Het personeel/ kader bij de zwembaden, zwemscholen en verenigingen is cruciaal voor zwemveiligheid en het enthousiasmeren van kinderen (en volwassenen) voor een leven lang zwemmen. Opleidings-eisen kennen geen wettelijke borging. Ze zijn gekoppeld aan beroepscompetentieprofielen en worden steeds vaker geborgd in kwaliteitstandaarden van de sector, in cao's en in mbo kwalificaties.

⁵ Zie bijgevoegde afkortingenlijst voor een uitwerking van de afgekorte organisatienamen.

Toch zijn er vraagtekens of het huidige personeel/ kader altijd voldoet aan die kwalificaties. Zwemonderwijzers vinden het daarbij specifiek een uitdaging om goed les te geven aan kinderen met specifieke achterstanden, behoeftes en beperkingen. Bij verenigingen is het een uitdaging om telkens weer voldoende goed opgeleide vrijwilligers beschikbaar te hebben. Deskundigheidsbevordering, het zorgen voor uitdagende functies en het gezamenlijk werven van nieuwe mensen voor functies in het zwembad krijgen een nieuwe impuls.

Samenwerkingspartners onder andere: Nationale Raad Zwemveiligheid (thematrekker), WiZZ, KNZB, VSG, FNV en NCS.

4. Blijven zwemmen na de zwemlessen

Omschrijving: Er moet een betere verbinding komen tussen de zwemlessen gericht op het voldoen aan de Nationale Norm Zwemveiligheid en het vervolgaanbod van verenigingen en zwembaden. Daarom wordt ingezet op het delen van goede praktijkvoorbeelden en het landelijk ontwikkelen van nieuwe concepten. Uiteindelijk moet het vooral lokaal gebeuren en wordt gestimuleerd dat zwembad, zwemvereniging, reddingsbrigade, scholen en andere organisaties samenwerken in lokale programma's die meer kinderen boeien en binden om te blijven zwemmen.

Samenwerkingspartners onder andere: KNZB (thematrekker), NOB, Reddingsbrigade Nederland, NCS, WiZZ, Vereniging Sport en Gemeenten en Nationale Raad Zwemveiligheid.

5. De rol van scholen

Omschrijving: We streven er naar dat alle basisscholen weloverwogen keuzes maken hoe ze bijdragen aan de zwemveiligheid van hun leerlingen. We vinden dat de school minimaal zou moeten weten welke kinderen nog geen zwemdiploma's hebben en ouders actief doorverwijst naar zwemlesaanbod⁶. En dat alle schoolklassen in het kader van bewegingsonderwijs een aantal keer per jaar in het zwembad dienen te komen. Dit sluit ook aan op het nieuwe onderwijscurriculum Bewegen & sport (Curriculum.nu), waar bewegen in water (drijven en verplaatsen) expliciet wordt benoemd. Het is belangrijk om goed te volgen of en hoe dit vertaald wordt in kerndoelen en leerplannen en hoe dit in de lessen bewegingsonderwijs op de scholen wordt uitgevoerd. Scholen kunnen al met al op diverse manieren bijdragen aan zwemveiligheid⁷ en lokale keuzes moeten passen bij de kenmerken van de kinderen, omgeving van de school en beleid van de school. Daarbij haalt vier procent van alle kinderen geen enkel zwemdiploma en haalt 13 procent van alle kinderen zwemdiploma A uitsluitend via schoolzwemlessen (SCP/ Mulier Instituut, 2019). In het speciaal onderwijs is zwemmen met schoolklassen nog vrij gebruikelijk en veelal gekoppeld aan het halen van zwemdiploma's. Nagegaan wordt of zwemveiligheid ook een specifieke plek kan krijgen binnen de Gezonde School-aanpak met onderbouwde interventies. We streven er verder naar dat gemeenten scholen actief informeren en stimuleren over de mogelijkheden en dat ze zwemaanbod waar nodig en mogelijk faciliteren. En we willen zwembaden ondersteunen om lokaal in gesprek te gaan met gemeenten en scholen over op maat gemaakte lesprogramma's, waarin ze bij voorkeur samenwerken met verenigingen en andere watersport aanbieders in lokale zwemallianties.

6 In de provincie Zeeland worden bijvoorbeeld via de module Zwemvaardigheid in het instrument Beweeg-ABC (VSG) in de samenwerkingsdriehoek gemeente-onderwijs-GGD en in relatie tot het Zeeuws Sportakkoord in de komende periode de kinderen van ongeveer 190 basisscholen bevraagd op zwemdiplomabezit.

7 Scholen kunnen gaan zwemmen met schoolklassen om ervoor te zorgen dat ieder kind een zwemdiploma behaalt of als onderdeel van bewegingsonderwijs, maar kunnen ook een rol spelen door te monitoren/ signaleren welke kinderen wel/ niet zwemdiploma's hebben en te zorgen voor voorlichting naar kinderen (bijv. over zwemmen in open water) en ouders.

Samenwerkingspartners onder andere: Vereniging Sport en Gemeenten (thematrekker), PO Raad, Reddingsbrigade Nederland, Nationale Raad Zwemveiligheid, KNZB, KVLO, AoB, CNV, AVS, WiZZ en GGD.

6. Kinderen uit arme gezinnen

Omschrijving: Uit onderzoek bleek in voorjaar 2019 dat er diverse financiële regelingen beschikbaar zijn voor kinderen uit arme gezinnen om op zwemles te kunnen. Deze regelingen zijn per gemeente verschillend en worden lokaal met name mogelijk gemaakt door het Jeugdfonds Sport & Cultuur of de Stichting Leergeld. Daarnaast heeft ook Nationaal Fonds Kinderhulp landelijk ondersteuningsmogelijkheden. Wat opvalt is dat de regelingen onderling behoorlijk verschillen in hoogte van de financiële bijdrage en voorwaarden. De bijdrage is in lang niet alle gevallen hoog genoeg om zwemdiploma A te halen en maar in een beperkt aantal gemeenten is het mogelijk om de lessen tot en met Nationaal Zwemdiploma C (Nationale Norm Zwemveiligheid) gefinancierd te krijgen. Ook gaat de zwemlesbijdrage soms ten koste van de reguliere sportbijdrage, terwijl dat in andere gemeenten niet het geval is. De komende jaren willen we nagaan of er meer uniformiteit mogelijk is tussen gemeentelijke regelingen en zorgen dat ieder kind waarvan de ouders het niet kunnen betalen toch op zwemles kan. Daarbij is het belangrijk dat de ouders en met name professionals om deze gezinnen heen goed geïnformeerd zijn over de mogelijkheden en drempels om aan te vragen worden weggenomen.

Samenwerkingspartners onder andere: Vereniging Sport en Gemeenten (thematrekker), Nationale Raad Zwemveiligheid, Jeugdfonds Sport & Cultuur, Stichting Leergeld, Nationaal Fonds Kinderhulp, Pharos, KNZB en Reddingsbrigade Nederland.

B - Omgevingen veiliger maken

7. Lifeguards bij open water

Omschrijving: De meeste verdrinkingen vinden plaats in open water. De inzet van lifeguards, meestal vrijwilligers, vormt een algemeen geaccepteerd instrument om de zwemveiligheid bij open water te vergroten. Zij redden jaarlijks velen van de verdrinkingsdood. Uit onderzoek bleek dat lifeguards de belangrijkste verbetermogelijkheden zien in een landelijke bewustzijns campagne (valt onder pijler C) en in permanente educatie en kennisdeling. Het gaat daarbij ook om de bekendheid en toegankelijkheid van bijscholingsmogelijkheden en aandacht voor werving, doorontwikkeling van startopleidingen en het stimuleren van innovatie. Verder wordt ingezet op samenwerking en kennisdeling wat betreft de inzet van lifeguards tussen de landelijke organisaties.

Samenwerkingspartners onder andere: Reddingsbrigade Nederland (thematrekker), KNRM, RECRON, OSO, provincies, Rijkwaterstaat, VSG/ VNG en Nationale Raad Zwemveiligheid.

8. Effectieve beheersmaatregelen bij open water

Omschrijving: Met de betrokken partijen wordt het huidige stelsel om veiligheid bij open water te borgen tegen het licht gehouden (ook met het oog op de invoering van de Omgevingswet). Bestaande maatregelen om de fysieke veiligheid bij open water locaties te verbeteren worden op hun effect geëvalueerd. Aan beheerders worden handreikingen gedaan hoe zij de fysieke veiligheid verder kunnen verbeteren. Dit moet verder gaan dan de inzet van lifeguards, het plaatsen van informatieborden en het aanleggen van drijflijnen. Het gaat erom dat vanuit een integraal perspectief en op basis van onafhankelijke risico-inventarisaties plannen van aanpak worden gemaakt om de veiligheid lokaal te borgen. En dat managers en medewerkers instrumenten beschikbaar hebben om te kunnen handelen. Met overheden en particuliere beheerders van zwemlocaties

wordt nagegaan of de fysieke veiligheid bij open water locaties afdoende in beleid en dagelijks beheer is opgenomen.

Samenwerkingspartners onder andere: Reddingsbrigade Nederland (thematrekker), KNRM, RECRON, OSO, provincies, Rijkwaterstaat, VSG/VNG en Nationale Raad Zwemveiligheid.

9. Veiligheid in zwembaden

Omschrijving: Hoewel er ten opzichte van open water relatief weinig verdrinkingen plaatsvinden en de kans op overleven relatief groot is, zijn er toch soms ongevallen te betreuren in zwembaden. Daarbij staat de grote verantwoordelijkheid die wordt toegedicht aan de toezichthouders/ lifeguards onder druk en zijn badgasten/ ouders zich niet altijd bewust van hun eigen rol en verantwoordelijkheid. Er is daarbij behoefte bij zwembaden om het eigen toezichtplan op inhoud te kunnen toetsen. Provincies zijn hier handhaver, waarbij hun focus voor een belangrijk deel ligt op het controleren van elementen van waterkwaliteit en andere veiligheidsaspecten dan verdrinking. Daarbij willen we ook meer zicht krijgen op hoe de veiligheid bij (veelal kleinere) besloten en semi-openbare zwembaden (bijvoorbeeld bij hotels en campings) is geregeld.

Samenwerkingspartners onder andere: Nationale Raad Zwemveiligheid (thematrekker), WiZZ, RECRON, Vereniging Sport en Gemeenten, FNV en stichting Zwembadkeur.

C - Meer risicobesef

10. Brede voorlichting

Omschrijving: Om meer risicobesef te realiseren wordt een brede communicatie-aanpak opgezet met algemene boodschappen en breed toepasbare communicatiemiddelen. De Nationale Maand van de Zwemveiligheid, in 2019 voor het eerst georganiseerd, wordt jaarlijks herhaald. Het wordt een begrip en ook op lokaal niveau dragen verenigingen, zwembaden, scholen, gemeenten etcetera actief uit naar inwoners hoe ze het risico op verdrinking kunnen verkleinen. Kennis over bijvoorbeeld open water en specifieke omstandigheden (zoals de zee), de aangewezen zwemlocaties in open water van de provincies en de Nationale Norm Zwemveiligheid komen hierin onder meer aan bod. Tegelijk worden er specifieke deelprojecten ingericht voor drie risicogroepen. Om deze groepen te bereiken is een specifieke aanpak nodig. Naast kennis gaat het bij risicobesef overigens ook over het goed kunnen inschatten van de eigen zwemvaardigheid (in relatie tot specifieke situaties). Nagegaan wordt hoe overschatting van eigen vaardigheid kan worden voorkomen en hoe overschatting van de zwemvaardigheid van hun kind door ouders kan worden voorkomen.

Samenwerkingspartners onder andere: Nationale Raad Zwemveiligheid (thematrekker), Reddingsbrigade Nederland, KNZB, RECRON, WiZZ, Vereniging Sport en Gemeenten, KNRM, OSO en G4 grote steden.

11. Nederlanders met een migratieachtergrond en buitenlanders

Omschrijving: Nederlanders met een migratieachtergrond (en met name jeugd met een niet Westerse migratieachtergrond) hebben een grotere kans op verdrinking. Bij jongeren van 10-20 jaar met een niet Westerse migratieachtergrond is het risico zelfs meer dan 7 keer zo groot dan hun leeftijdsgenoten van autochtone herkomst. Zij zijn niet opgegroeid in het waterrijke Nederland met de gewoonte dat kinderen op jonge leeftijd leren zwemmen en zwemdiploma's halen. Het is belangrijk dat zij goed geïnformeerd zijn over onze water- en zwemcultuur, waarin burgers primair zelf verantwoordelijk zijn om veilige keuzes te maken. Ook bij asielzoekers, tijdelijk verblijvend in een asielzoekerscentrum, in opvanggezinnen of met verblijfsvergunning uiteindelijk geplaatst in

een gemeente, is verdrinking een relatief veel voorkomende doodsoorzaak. Samen met COA Nederland en de Nederlandse gemeenten ligt er een taak in relatie tot inburgering, en specifiek veiligheid/ gezondheid en participatie, om asielzoekers goed te informeren over zwemveiligheid en te stimuleren om op zwembaden te gaan. Tot slot zijn ook toeristen (o.a. Duitsers) en arbeidsmigranten (o.a. Polen) specifieke risicogroepen en moet worden nagegaan of er specifieke netwerken en mogelijkheden zijn om bij hen het risicobesef te vergroten.

Samenwerkingspartners onder andere: Nationale Raad Zwemveiligheid (thematrekker), COA Nederland, VSG/ VNG, GGD GHOR Nederland, Pharos, VeiligheidNL, Nidos, Vluchtelingenwerk Nederland, Reddingsbrigade Nederland, KNRM en RECRON.

12. Ouders jonge kinderen 0-5 jaar

Omschrijving: Jonge kinderen van 0-4 jaar lopen een hoog risico om te verdrinken (en daarbinnen met name 1- en 2 jarigen). Het gaat dan met name om verdrinking in de badkuip of rondom huis, in het bad, in de tuin of vijver. Uit toedrachtinformatie blijkt opvallend vaak dat de ouders op dat moment even niet in de buurt van hun kind waren. Voorlichting uiteindelijk gericht op ouders van deze jonge kinderen is gewenst om risicobesef te vergroten. Het is van belang om professionals die in direct contact staan met deze ouders goed te informeren en instrumenten te bieden. Verbindingen met bijvoorbeeld consultatiebureaus lijken hier zinvol.

Samenwerkingspartners onder andere: VeiligheidNL, Nationale Raad Zwemveiligheid, GGD GHOR Nederland en Pharos.

13. Ouderen

Omschrijving: Het aantal verdrinkingen bij 60-plussers is groot en neemt in tegenstelling tot andere leeftijdsgroepen toe. Dit lijkt aan te sluiten op trends uit andere landen, maar het is nog niet duidelijk waardoor dit wordt veroorzaakt. Mogelijk dat algehele fitheid, afnemende zwemvaardigheid, overschatting van zwemvaardigheid en onvoldoende risicobesef een rol spelen. Het is belangrijk om uit te zoeken wat specifieke risicofactoren zijn en hoe risicobesef en zwemparticipatie bij ouderen kan worden vergroot.

Samenwerkingspartners onder andere: Nationale Raad Zwemveiligheid (thematrekker), Reddingsbrigade Nederland, ANBO, RECRON en KNZB.

D - Kennisontwikkeling en netwerkvorming

14. Kennis verzamelen

Omschrijving: Vanuit het Kenniscentrum Zwemmen bij de Nationale Raad Zwemveiligheid wordt het kennisproject NL Zwemveilig gecoördineerd. Dit project heeft een belangrijke kennisbasis gelegd om de sector te versterken en zwemveiligheid te vergroten. Met name Mulier Instituut heeft uitlopende studies/monitoren⁸ uitgevoerd, vaak gebruikmakend van bestaande periodieke onderzoeken door vragen toe te voegen en specifieke analyses uit te voeren. Een deel van de benodigde financiële middelen kwam beschikbaar vanuit de bestaande financiering van het Mulier Instituut door het ministerie van VWS. Vanuit een flexibel in te zetten programma was afgesproken dat er in de periode 2016-2019 jaarlijks een tweetal monitoren met publicaties uitgevoerd konden worden. Om trends te kunnen volgen, is het belangrijk om dit te kunnen voortzetten. Verder is

8 Gericht op zwembadaanbieders, zwembadmedewerkers, lifeguards, ouders, bevolking, gemeenten, basisscholen, scholen speciaal onderwijs en kinderen.

gekoppeld aan specifieke thema's verdiepingsonderzoek wenselijk (bijvoorbeeld verdrinking ouderen en effectiviteit beheersmaatregelen open water), wordt praktijkgericht onderzoek uitgevoerd vanuit hogescholen en vindt internationaal kennisdeling plaats. Kennis verzamelen is daarbij geen doel op zich, maar is een belangrijk middel om te kunnen leren van praktijkervaringen en ingezette interventies en is nodig om steeds beter onderbouwde en effectieve maatregelen te kunnen nemen.

Samenwerkingspartners onder andere: Nationale Raad Zwemveiligheid (thematrekker), Mulier Instituut, Kenniscentrum Sport, CBS, Reddingsbrigade Nederland en sporthogescholen.

15. Innovatie en technologie

Omschrijving: Innovatie kan kwaliteit en veiligheid vergroten en daar liggen tal van kansen voor ondernemers samen met onderzoekers en productontwikkelaars van binnen en buiten de sector. Het is belangrijk om hen te stimuleren om (technologische) innovaties te ontwikkelen die zwemveiligheid kunnen vergroten (bijvoorbeeld bij het detecteren en redden van een drenkeling) of die kwaliteit van zwemlessen vergroten (bijvoorbeeld materialen in het leerproces of die de transfer van het geleerde in het zwembad naar open water verbeteren).

Samenwerkingspartners onder andere: WiZZ (thematrekker), Reddingsbrigade Nederland, KNZB, Nationale Raad Zwemveiligheid, technische universiteiten, hogescholen en RECRON.

16. Afstemming met Rijksoverheid, naar een Water Safety Plan en wereldcongres in 2025

Omschrijving: De World Health Organization (WHO) adviseert dat ieder land een eigen Water Safety Plan heeft. Verdrinking is één van de belangrijkste gezondheidsrisico's in de wereld. Onder meer in het licht van klimaatverandering en de kans op overstromingen is aandacht hiervoor steeds urgenter. In Nederland zijn er diverse plannen en programma's op het terrein van preventie van overstroming, (drink)waterkwaliteit en nu ook zwemveiligheid. Hoewel Nederland internationaal befaamd is om haar kennis over watermanagement en ook het zwemonderwijs in bepaalde netwerken positief bekend is, ontbreekt het aan een gezamenlijke integrale aanpak. Het lijkt goed dat de Rijksoverheid, samen met de zwembranche en in lijn met de WHO, nagaat of en hoe die verbindingen gemaakt kunnen worden. Er dient structureel overleg plaats te vinden tussen departementen van de Rijksoverheid en stakeholders over het voorkomen van verdrinking en beleid dat hier aan is gerelateerd. Tot slot zou een mooi sluitstuk zijn dat Nederland in 2025 het World Congress on Drowning Prevention organiseert. We denken dat we kansrijk zijn om die toekenning te verkrijgen en het recht doet aan de gezamenlijke inspanningen van branche en overheid bij de uitvoering van dit plan.

Samenwerkingspartners onder andere: Ministerie van VWS (thematrekker), Nationale Raad Zwemveiligheid, andere departementen Rijksoverheid, WHO, ILS en Reddingsbrigade Nederland.

4. Samenwerking zwembranche en overheden

Met de uitvoering van dit Nationaal Plan Zwemveiligheid, waarmee we in januari 2020 willen starten, neemt de zwembranche (met per thema een thematrekker en beoogde samenwerkingspartners) het initiatief om de zwemveiligheid in Nederland verder te vergroten. Daarbij is samenwerking met lokale, provinciale en landelijke overheden nodig. Per thema en invalshoek kan die samenwerking anders worden vormgegeven. Diverse (overheids)partijen kunnen betrokken zijn, maar gezamenlijk commitment is nodig. Qua inbreng van middelen en tijd om de doelstellingen te realiseren en uitvoering te geven aan dit plan zijn de samenwerkende branchepartijen in belangrijke mate zelf aan zet. Tegelijk zijn er veel raakvlakken met beleidsterreinen van overheden en is ondersteuning in de vorm van tijd en middelen onontbeerlijk.

In algemene zin vragen we van overheden:

- Afstemming/ integratie binnen de overheid met verschillende beleidsterreinen die directe of indirecte raakvlakken hebben met zwemveiligheid.
- Ondersteunen van de kwaliteitsborging van zwemlessen.
- Delen van informatie en afstemming met betrekking tot de uitvoering en handhaving van wettelijke taken in relatie tot zwemveiligheid en het zoeken van synergie daarbij.
- Bijdrage in capaciteit/ middelen, o.a. wat betreft de zwemveiligheid van kwetsbare groepen.

Daarbij zijn er directe raakvlakken van de thema's in dit plan met het huidige regeringsbeleid van de verschillende departementen. Ook tijdens een rondetafelbijeenkomst op 23 september 2019 met vier verschillende departementen werd dit duidelijk. Raakvlakken zijn er bijvoorbeeld wat betreft:

- Nationaal Sportakkoord (VWS – directie Sport) en met name binnen de bouwsteen 'Vaardig in bewegen'. We leren 96% van alle kinderen al zwemmen en dragen bij aan de brede motorische ontwikkeling van kinderen (leren zwemmen is leren bewegen). Het op peil houden en vergroten van de kwaliteit van zwemonderwijs is daarbij cruciaal en we streven ernaar dat ieder kind voldoet aan de Nationale Norm Zwemveiligheid. Een belangrijke uitdaging ligt erin om kinderen te stimuleren om ook na het behalen van zwemdiploma's regelmatig te blijven zwemmen (een leven lang zwemmen). Betrokkenheid van ouders en voorlichting zal veel aandacht krijgen vanuit de zwembranche. Naast de link met 'Vaardig in bewegen' zijn er ook directe raakvlakken tussen de zwembranche en de deelakkoorden 'Vitale aanbieders', 'Inclusief sporten', 'Positieve sportcultuur' en 'Duurzame accommodaties'.
- Gezondheidsbescherming en het Nationaal Preventieakkoord (VWS – directie VGP) richten zich onder meer op het promoten van een gezonde leefstijl en de inzet van sport- en onderwijsinterventies. Ook het ondersteunen van gezondheidsvoorlichting voor ouders/ verzorgers van jonge kinderen sluit hierop aan.
- Bewegingsonderwijs en Gezonde school aanpak (OCW), zie specifiek de eerdere uitwerking van thema 5 over de rol van scholen bij zwemveiligheid.
- Armoedebeleid (SZW), mede in relatie tot Jeugdfonds Sport & Cultuur, stichting Leergeld en Nationaal Fonds Kinderhulp voor ondersteuning van kinderen uit arme gezinnen.
- Asielzoekers (V&J), naast de asielzoekers in de opvangcentra en opvanggezinnen gaat het ook om integratiebeleid voor statushouders die in gemeenten zijn geplaatst.
- Veilige zwemomgeving (I&W), met huidige wetgeving voor zwemlocaties WHBVZ met handhaving door provincies, die wordt vervangen door de Omgevingswet.

Bovenstaande is niet compleet, maar laat zien dat er al verschillende verbindingen zijn. Mogelijk dat ook op aspecten zoals zwemveiligheid van toeristen en arbeidsmigranten, zwemveiligheid in de Caribische delen van ons Koninkrijk, ontwikkeling van onze vrijetijdseconomie en watermanagement als exportproduct verbindingen met beleidsdoelen van de overheid mogelijk zijn. Tevens vertonen de in hoofdstuk 3 uitgewerkte thema's een hoge mate van overeenstemming met het 'Actieplan zwemvaardigheid en zwemveiligheid in Nederland' van Tweede Kamerlid Van Nispen.

Vanuit de relatie met de geschetste beleidsterreinen verwachten we te komen tot samenwerking met en ondersteuning van de Rijksoverheid bij de uitvoering van dit Nationaal Plan Zwemveiligheid. Afhankelijk van het thema zullen we te maken hebben met verschillende departementen en directies. Zo sluiten de thema's van pijler 1 rondom zwemvaardigheid en pijler 3 wat betreft gezondheid van kwetsbare groepen aan op verantwoordelijkheden van het ministerie van VWS. En de thema's van pijler 2 over veilige zwemomgevingen sluiten aan op verantwoordelijkheden van het ministerie van I&W. Hoewel met beide (en andere) departementen de samenwerking moeten worden gezocht vinden we het belangrijk dat er wat betreft ondersteuning en uitvoering van dit plan één aanspreekpunt is. Waar de Nationale Raad Zwemveiligheid aanspreekpunt vormt voor de samenwerkende partijen in de zwembranche, willen we graag dat het ministerie van VWS aanspreekpunt voor de Nationale Raad Zwemveiligheid blijft voor de Rijksoverheid. Binnen het lopende kennisproject NL Zwemveilig is de afstemming en betrokkenheid als zeer positief ervaren.

Vanaf januari 2020 willen we de in dit plan benoemde thematrekkers vragen om te starten met afstemming met de partners, zodat ook de uitvoering voorspoedig kan worden opgepakt. In mei 2020, als het buitenseizoen weer van start gaat en de Nationale Maand van de Zwemveiligheid plaatsvindt, moeten de eerste resultaten zichtbaar worden. In heel Nederland dragen we (de verschillende sectororganisaties en overheden) dan dezelfde kernboodschappen uit, met als doel dat iedereen in 'Nederland waterland' veilig opgroeit en kan meedoen.

Afkortingenlijst

ANBO	Algemene Nederlandse Bond voor Ouderen
AoB	Algemene onderwijsbond
AVS	Algemene Vereniging Schoolleiders
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CNV	Christelijk Nationaal Vakverbond
COA	Centraal Orgaan opvang asielzoekers
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
GGD GHOR	Gemeentelijke of Gemeenschappelijke Gezondheidsdienst Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie in de Regio
ILS	International Lifesaving Organization
KNRM	Koninklijke Nederlandse Redding Maatschappij
KNZB	Koninklijke Nederlandse Zwembond
KVLO	Koninklijke Vereniging voor Lichamelijke Opvoeding
NCS	Nederlandse Culturele Sportbond
NOB	Nederlandse Onderwatersport Bond
OSO	Overlegorgaan samenwerkingsverbanden openluchtrecreatie
PO-Raad	Sectororganisatie voor het primair onderwijs
RECRO	Vereniging van Recreatieondernemers Nederland
SCP	Sociaal en Cultureel Planbureau
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
VSG	Vereniging Sport en Gemeenten
Whbvz	Wet hygiëne en veiligheid badinrichtingen en zwemgelegenheden
WHO	World Health Organization
WZZ	Vereniging Werkgevers in Zwembaden en Zwemscholen